

ВІДГУК

офіційного опонента д-ра екон. наук, проф. Грабинського І.М. на дисертаційну роботу Курунової Юлії Олександрівни на тему «Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн (на прикладі міграційних потоків між ЄС і Україною)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

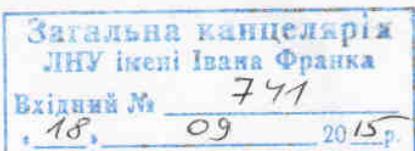
I. Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах світових глобалізаційних процесів істотне зростання масштабів та нарощування інтенсивності міграційних процесів визначає важливу роль міжнародної трудової міграції у соціально-економічному розвитку країни.

Суттєве зростання останніми роками масштабів міжнародної міграції трудових ресурсів в Україні актуалізує дослідження цього явища, яке має істотний вплив на розвиток економіки, демографії, соціальної сфери та інших сторін життя українського суспільства. Важливість дослідження міграційних тенденцій у нашій країні обумовлена підвищеннем інтенсивності міграційних потоків, поширенням на всі регіони держави, що, у свою чергу, призводить до загострення проблем, пов'язаних з явищем трудової міграції. Зазначене підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

За мету дослідження дисерантка обрала дослідження науково-методичних зasad механізму впливу міграції робочої сили на економіку країн ЄС і України та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності інструментів політики регулювання міжнародної міграції робочої сили як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Усе це визначає актуальність теми дослідження, обраної Ю.О. Куруновою.

II. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є обґрунтованими та достовірними, що підтверджується опрацюванням належного обсягу сучасної наукової літератури, необхідних статистичних даних, а також інформації, отриманої в результаті емпіричних досліджень. Обґрунтованість положень дисертації підтверджується також результатами їхньої практичної апробації.

Автор узагальнила визначення сутності та причин міграції, розкрила різні точки зору щодо трактування термінів «міжнародна міграція робочої сили» і «міжнародна трудова міграція» (стор. 14-16). За результатами критичного осмислення наукових підходів до сутності міжнародної трудової міграції автор визначає її як це об'єктивний процес, який відбувається у формі переміщення працездатного населення з країн-донорів з метою працевлаштування в країні-реципієнті (стор. 16). Автор також розглядає історичні передумови, періоди та чинники формування сучасних міжнародних тенденцій міграції (стор. 16-31).

Теоретичною і методологічною основою дослідження стали сучасні положення економічної науки щодо теорій міжнародної міграції. З метою систематизації існуючих теорій міжнародної міграції автором вони поділені на теорії, що (стор. 35-54):

- пояснюють причини виникнення явища міграції (теорія притягання – вищтовхування (“push – pull”), неокласична теорія міграції);
- базуються на соціальних причинах міграції (теорія міграційних мереж, нова економічна теорія міграції, теорія кумулятивного причинно-наслідкового зв’язку);
- розглядають міграцію з точки зору ринкових процесів (теорія світових систем, теорія подвійних ринків праці),
- транзитивні (просторово-тимчасова теорія міграції, просторова теорія міграції, теорія міграційного підйому);
- узагальнюючі (теорія міграційних систем, синтетична теорія міграції).

Обґрунтованість висновків та пропозицій, що є результатом дисертаційного дослідження підтверджується професійним використанням сучасних методів обробки статистичної інформації, зокрема ретроспективного аналізу, формальної логіки, методів формалізації, багатовимірного статистичного аналізу, економетричного моделювання, порівняння; екстраполяції; експертних оцінок; емпіричного узагальнення тощо. Автором доведена доцільність використання панельних даних для цілей економетричного моделювання впливу міжнародної міграції на економічний розвиток країн, оскільки це дозволяє оцінити наслідки міграції в цілому на протязі певного періоду часу, враховуючи індивідуальні характеристики об'єктів дослідження та варіацію оціочних параметрів у часі (стор. 62-65).

Дисертант ґрунтовно проаналізувала особливості масової міграції до країн Європи і проблем, пов'язаних з цим явищем (стор. 68-77). Як підсумок – автор робить висновок, що рішення емігрувати також залежить від поєднання різних чинників, таких як відсутність соціальної безпеки та правосуддя, низький рівень довіри до держави, а також кращі можливості для роботи за кордоном. Також зазначено, що в економіках країн-членів ЄС існує дисбаланс трудових ресурсів, пов'язаний з розвитком технологій і потребою у висококваліфікованій робочій силі, з одного боку, і нестачею працівників низької кваліфікації, з іншого (стор. 78).

За результатами економетричного моделювання впливу макроекономічних, соціальних та демографічних чинників на динаміку міграційних потоків виявлено, що найбільший статистично значущий вплив на міграційні процеси в країнах Балтії здійснюють макроекономічні чинники (доведено прямий зв'язок між кількістю емігруючих та ВВП на душу населення, рівнем безробіття та індексом споживчих цін). Окрім цього, мають значення й демографічні чинники (сальдо приросту населення, індекс

фертильності). Однак, не було виявлено зв'язку між міграцією та соціальними видатками, мінімальною заробітною платою (стор. 89-94).

З метою визначення впливу грошових переказів та міграційних процесів на стан як платіжного балансу країн Балтії, так і особливостей економічного зростання, автором були розроблені економетричні моделі залежності ВВП та об'єму сукупного споживання від окремих показників платіжного балансу (стор. 108). Застосовуючи розроблені моделі, автор визначає, що характерною особливістю всіх трьох країн Балтії є значна залежність економічного зростання від обсягів і динаміки надходжень трудових мігрантів, які переважно працюють у Великобританії, Ірландії, країнах Скандинавії, де рівень добробуту і оплата праці значно вищі, ніж в Литві, Естонії та Латвії.

З метою визначення напрямків регулювання міжнародної міграції в Україні автором проаналізовані чинники «відштовхування» трудових ресурсів (стор. 123-124) та узагальнені основні проблеми на ринку праці України і міграційної політики (стор. 125-126). Зокрема, на основі економетричного моделювання визначено, що до інтенсифікації еміграційних процесів призводить зростання сальдо природного приросту/скорочення населення, вартості кредитів банків України в іноземній валюті. Проте виявлена зворотна залежність між показниками ВВП на душу населення, індексом споживчих цін, мінімальною заробітною платою, рівнем безробіття, і показником еміграції населення України (стор. 129-130). На основі моделювання впливу «притягуючих» чинників міграції було виявлено, що найбільший вплив на активізацію міграційних потоків здійснює зменшення різниці в мінімальній заробітній платі в Україні (стор. 131).

Слушною є пропозиція автора щодо необхідності врахування різниці в рівні і якості життя населення регіонів при аналізі соціально-економічних чинників міграції. На основі проведеного регресійного аналізу автор робить висновок, що найбільш впливовим чинником збільшення кількості

емігруючих, з урахуванням регіональної диференціації, є заборгованість із заробітної плати: при 1%-му збільшенні даного показника відбувається майже 5-ти відсоткове зростання кількості емігруючих. Також до зростання емігруючих призводить збільшення різниці між середньою зарплатою в області та середньою зарплатою по Україні, та зменшення різниці між заробітною платою в області та прожитковим мінімумом (стор. 156).

Враховуючи отримані результати емпіричної верифікації розроблених численних економетричних моделей, узагальнюючи існуючі підходи до державного регулювання міжнародної міграції автором запропоновано удосконалений механізм регулювання міграційних процесів та процедуру розробки і реалізації міграційної політики держави та надані рекомендації щодо підвищення ефективності регулювання міжнародної трудової міграції (стор. 165-171).

Усі висновки, сформульовані в дисертаційній роботі, базуються на достовірних наукових і статистичних джерелах. Загальний обсяг викладеного матеріалу є достатнім для обґрунтування запропонованих дисертантом висновків і рекомендацій. Основні положення та висновки дисертації оприлюднені автором на 10 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях. Наукові положення, висновки та пропозиції достатньою мірою науково аргументовані, мають теоретичне і практичне значення та достовірні ознаки новизни.

III. Достовірність і наукова новизна отриманих висновків і результатів, повнота їх висвітлення в опублікованих працях.

Можна погодитись з автором, що наукова новизна дисертації полягає в тому, що в роботі:

- вперше запропоновано теоретико-методичний інструментарій ідентифікації соціально-економічних чинників динаміки легальної еміграції з Естонії, Литви, Латвії, Польщі, Угорщини, Словенії до країн ЄС-15 на основі

теорії «притягання – виштовхування» і регресійного аналізу, що дозволяє ідентифікувати ключові чинники рішення працівників емігрувати;

- удосконалено класифікацію теорій міжнародної міграції шляхом уточнення існуючих систематизацій, що пояснюють причини виникнення явища міграції та транзитивних теорій, а також доповненням її такими, що пояснюють міграцію з точки зору ринкових процесів, соціальних причин міграції та узагальнюючими теоріями. Це надає більш повне уявлення про теоретичні засади процесів і причин міжнародної міграції;

- удосконалено науково-методичні основи кількісного вимірювання впливу грошових переказів мігрантів на формування платіжного балансу України за допомогою кореляційно-регресійного аналізу;

- удосконалено науково-методичний інструментарій дослідження механізму впливу економічного розвитку регіонів України на міграційні потоки, який передбачає врахування особливостей регіональної диференціації у доходах населення;:

- на основі економетричного моделювання визначені соціально-економічні чинники формування потоків еміграції із України;

- запропоновано схему реалізації міграційної політики держави, яка полягає у поступовому проходженні етапів аналізу, розробки ефективних заходів регулювання національного ринку праці й вдосконалення фінансових інструментів грошових переказів мігрантів, впровадження й контролю міграційної політики, застосування якої дозволить підвищити ефективність функціонування національного ринку праці.

IV. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації. Текст автореферату адекватно відображає основний зміст, структуру та ідейну спрямованість дисертації. Зміст автореферату відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційного дослідження. Новизна, яка відображена в дисертації, повністю відповідає роботі.

V. Повнота викладення результатів в опублікованих роботах.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у опублікованих 20 працях, 6 з яких у провідних наукових фахових виданнях, що внесені до відповідних переліків Департаменту атестації кадрів МОН України, 1 стаття у міжнародному журналі, 1 розділ до навчального посібника, а також у співавторстві опубліковано 1 розділ до монографії і 1 розділ до навчального посібника. Загальний обсяг публікацій становить 8,5 авт.арк., з яких особисто автору належить 6,2 авт.арк.

Наукові здобутки кожного розділу роботи достатньо повно представлені в публікаціях. Усі опубліковані праці дисертанта повною мірою відповідають нормативним вимогам, які висуваються до наукових публікацій.

VI. Теоретична цінність і практичне значення наукових результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в формуванні наукового підґрунтя державної міграційної політики та заходів держави підвищення ефективності інструментів політики регулювання міжнародної міграції робочої сили як на національному, так і на міжнародному рівнях.

VII. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи. Поряд з позитивною оцінкою дисертаційної роботи необхідно відзначити ряд недоліків, суть яких полягає в наступному:

- 1) До елементів наукової новизни автор відносить удосконалення науково-методичних основ кількісного вимірювання впливу грошових переказів мігрантів на формування платіжного балансу України за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Проте, на нашу думку, дослідження цього аспекту взаємозв'язку міграційних процесів з фінансовою складовою економічного розвитку України було б більш повним, якщо б автор проаналізував вплив грошових переказів мігрантів на вартість кредитів в іноземній валюті та динаміку інвестицій (стор.7-8);

2) При дослідженні соціально-економічних чинників міграційних потоків автором досить змістово висвітлені як чинники еміграції трудових ресурсів, так і імміграції. Проте, в економетричних моделях аналізу впливу зазначених чинників на міграційні потоки в Україні в якості залежності змінної використано параметр оцінки еміграції трудових ресурсів (підрозділ 3.1-3.2). На нашу думку, дослідження було б більш повним з доповненням представленого матеріалу включенням до моделей параметру оцінки імміграції трудових ресурсів;

3) На нашу думку, при аналізі соціально-економічних чинників міграції, як для країн Балтії, так і для України автором використано дещо обмежена кількість чинників, що певним чином звужує можливості практичної імплементації отриманих висновків у регуляторну діяльність державних органів (стор.67-70);

4) В роботі запропоновано механізм регулювання міграційних потоків в Україні, проте інструментарій його реалізації потребує уточнення та деталізації у контексті забезпечення ефективності політики регулювання міжнародної міграції робочої сили як на національному, так і на міжнародному рівнях (стор.160-170);

5) Окрімі підрозділи занадто перевантажені математичними викладками (стор. 86-95, 105-114, 122-127, 131-139 та ін.).

Зазначені недоліки носять частковий характер і не применшують цінності виконаного дослідження, його наукової та практичної значущості.

VIII. Відповідність дисертації вимогам "Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння наукових звань".

Дисертаційна робота Курунової Юлії Олександровни «Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн (на прикладі міграційних потоків між ЄС і Україною)» є завершеною науковою працею, яка виконанаю автором самостійно. Основні результати дослідження обґрунтовані, достовірні та характеризуються науковою новизною. В цілому

дисертація слугує вирішенню наукової задачі, пов'язаної з вдосконаленням науково-методичних зasad механізму впливу міграції робочої сили на економіку країн ЄС і України та розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності інструментів політики регулювання міжнародної міграції робочої сили.

Оформлення дисертації відповідає вимогам встановленим Департаментом атестації кадрів МОН України до кандидатських дисертацій.

Дисертаційне дослідження за актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їхньою достовірністю та новизною, повнотою їх викладу в опублікованих працях відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р., а його автор – Курунова Юлія Олексandrівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент –

завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин
факультету міжнародних відносин
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
доктор економічних наук,
професор

I. Грабинський I.M. ГРАБИНСЬКИЙ

16 вересня 2015 р.

